

חג המצות - זמן חירותנו

פרשיות חג המצות בתורה / התיקון הנצחי של יציאת מצרים - גאולה מהרע / מצנת המצה (מיכלא דאסווא', דבקות בקדושה) ואיסור החמץ (ריחוק מחומריות ומידות רעות. והטעם בחומריות הגדולה משאר איסורים) / מצוות ליל הסדר / חומרות מיוחדות בפסח (בתורה ובמנהגי ישראל) / הארה גדולה כמו שבת / ימי התחדשות וחיוזק לכל השנה / מעלת סיפור יצ"מ, גאולת הדיבור (פה סח) / תכלית יצ"מ - שעבודנו להיות עבדי ה' ותורתו, ולעובדו ביראה ואהבה / ריבוי סעודה ושמחת החג

(יד) שלש רגלים תחג לי בשנה: (טו) את חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות פאשר צויתך למועד חדש האביב כי בו יצאת ממצרים ולא יראו פני ריקם... (יז) שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך אל פני האדון ה': (יח) לא תבזבז על חמץ דם זבחי ולא יליו חלב חגי עד בקר:

ד' רגלים, מצוות המריה jeje הלוות הנשים
3. פרשת כי תשא (שמות לד)

(יח) את חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות אשר צויתך למועד חדש האביב כי בחדש האביב יצאת ממצרים: (יט) כל פטר חם לי וכל מקנך תזכר פטר שור ושה: (כ) ופטר חמור תפדה בשנה ואם לא תפדה וערפתו כל בכור בניך תפדה ולא יראו פני ריקם... (כג) שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדון ה' אלקי ישראל: (כד) כי אוריש גוים מפניך והרחבתי את גבולך ולא יחמד איש את ארצך בעלתך לראות את פני ה' אלקיך שלש פעמים בשנה: (כה) לא תשחט על חמץ דם זבחי ולא יליו לבקר זבח חג הפסח:

מצוות האורצים = [אורצי ה' מקראי קדש]
4. פרשת אמור (ויקרא כג)

(א) וידבר ה' אל משה לאמר: (ב) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם מועדי ה' אשר תקראו אתם מקראי קדש אלה הם מועדי... (ה) בחדש הראשון בארבעה עשר לחדש בין הערבים פסח לה': (ו) ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג המצות לה' שבעת ימים מצות תאכלו: (ז) ביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבדה לא תעשו: (ח) והקרבתם אשה לה' שבעת ימים, ביום השביעי מקרא קדש כל מלאכת עבדה לא תעשו: פ (ט) וידבר ה' אל משה לאמר: (י) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם וקצרתם את קצירה והבאתם את עמר ראשית קצירכם אל הכהן: (יא) והניף את העמר לפני ה' לרצונכם ממחרת השבת יניפנו הכהן... (טו) וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימת תהינה: (טז) עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה'...

[פרשת בהעלותך (במדבר ט א-ד): ציווי לעשיית פסח בשנה השנייה במדבר (פעם יחידה שעשו ישראל פסח במדבר) / דיני פסח שני / עונש כרת לנמנע מעשיית הפסח]

קרבנות הצבור fe האורצים = [אוספיט]
5. פרשת פינחס (במדבר כח)

(טו) ובחדש הראשון בארבעה עשר יום לחדש פסח לה': (יז) ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג, שבעת ימים מצות יאכל: (יח) ביום הראשון מקרא קדש כל מלאכת עבדה לא תעשו: (יט) והקרבתם אשה עלה לה' פרים בני בקר שנים ואיל אחד ושבעה כבשים בני שנה תמימים יהיו לכם: (כ) ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה עשרנים לפר ושני עשרנים לאליל תעשו: (כא) עשרון עשרון תעשה לבקש האחד לשבעת הכבשים: (כב) ושעיר חטאת אחד לכפר עליכם: (כג) מלבד עלת הבקר אשר לעלת התמיד תעשו את אלה: (כד) כאלה תעשו ליום שבעת ימים לחם אשה ריח ניחח לה' על עולת התמיד יעשה ונסכו: (כה) וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבדה לא תעשו:

מנחת ד' רגלים במקום הנחמד
6. פרשת ראה (דברים טז)

(א) שמור את חדש האביב ועשית פסח לה' אלקיך כי בחדש האביב הוציאך ה' אלקיך ממצרים לילה: (ב) וזבחתי פסח לה' אלקיך צאן ובקר

דיני קרבן פסח והארת חג המצות - מצרים ולדורות
1. פרשת בא (שמות יב - יג)

פרק יב (א) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר: (ב) החדש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחדשי השנה... [פס' ג-יג: דיני קרבן פסח מצרים]

(יד) והיה היום הזה לכם לזכרון וחתמתם אותו חג לה' לדורותיכם חקת עולם תחגגו: (טו) שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם כי כל אכל חמץ ונקרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשון עד יום השביעי: (טז) וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם: (יז) ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את היום הזה לדורותיכם חקת עולם: (יח) בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצות עד יום האחד ועשרים לחדש בערב: (יט) שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם כי כל אכל מחמץ ונקרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ: (כ) כל מחמץ לא תאכלו בכל מושבתיכם תאכלו מצות...

[פס' כא-כח: הוראות לפסח מצרים. פס' כד-כו: גם פסח דורות - על שאלת הבנים 'מה העבודה הזאת']

(כט) והיה בחצי הלילה וידבר הכהן כל בכור בארץ מצרים מבכר פרעה הישב על כסאו עד בכור השבי אשר בבית הבור וכל בכור בהמה: (ל) ויקם פרעה לילה הוא וכל עבדיו וכל מצרים ותהי צעקה גדלה במצרים כי אין בית אשר אין שם מת: (לא) ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו מתיח עמי גם אתם גם בני ישראל ולכו עבדו את ה' כדברכם: (לב) גם צאנכם גם בקרכם קחו כאשר דברתם ולכו וברכתם גם אתי: (לג) ותחזק מצרים על העם למחר לשלחם מן הארץ כי אמרו בלנו מתים:

(לד) וישא העם את בצקו טרם יחמץ משארתם צרות בשמלתם על שכמם: (לה) ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלת: (לו) וינדוד נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלו וינצלו את מצרים: פ

(לז) ויסעו בני ישראל מרעמסס סכתה כשש מאות אלה רגלי הגברים לבד משף: (לח) וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר מקנה כבד מאד: (לט) ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות כי לא חמץ כי גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם צדה לא עשו להם: (מ) ומושב בני ישראל אשר ישבו ממצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה: (מא) והיה מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה והיה בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים: (מב) ליל שמרים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה לה' שמרים לכל בני ישראל לדירתם... [פס' מג-ג: 'חוקת הפסח'] (נא) והיה בעצם היום הזה הוציא ה' את בני ישראל מארץ מצרים על צבאותם:

פרק יג (א) וידבר ה' אל משה לאמר: (ב) קדש לי כל בכור פטר כל חם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא: (ג) ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחזק יד הוציא ה' אתכם מזה ולא יאכל חמץ: (ד) היום אתם יצאים בחדש האביב: (ה) והיה כי יביאך ה' אל ארץ הפנעני והחתי והאמרי והחוי והיבوسی אשר נשבע לאבותיך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש ועבדת את העבדה הזאת בחדש הזה: (ו) שבעת ימים תאכל מצות וביום השביעי חג לה': (ז) מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבולך: (ח) והעדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים: (ט) והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים: (י) ושמרת את החקת הזאת למועדה ימים ימיה...

ד' רגלים, פסח ציוני האשפטיט
2. פרשת משפטים (שמות כג)

במקום אשר יבחר ה' לשכן שמו שם: (ג) לא תאכל עליו חמץ שבועת ימים תאכל עליו מצות לחם עני כי בחפזו יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך: (ד) ולא יראה לך שאר בכל גבולך שבועת ימים ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר: (ה) לא תוכל לזבח את הפסח באחד שעריך אשר ה' אלקיך נתן לך: (ו) כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו שם תזבח את הפסח בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים: (ז) ובשלת ואכלת במקום אשר יבחר ה' אלקיך בו ופנית בבקר והלכת לאהלך: (ח) ששת ימים תאכל מצות ובימים השביעי עצרת לה' אלקיך לא תעשה מלאכה: (ט) שבועה שבעת תספור לך מהחל חרמש בקמח... (יז) איש כמתנת ידו כברכת ה' אלקיך אשר נתן לך:

סא סא סא סא סא סא סא סא

התיקון ביציאת מצרים - חירות צולט מלואמת הרצ

7. דרך ה' (חלק ד פ"ד. ר' משה חיים לוצאטו, איטליה. נפטר בעכו בשנת תק"ז)

(ביאור הזכרת יצ"מ בק"ש בפרשת ציצית) הנה יציאת מצרים היה תיקון גדול שניתקנו בו ישראל, ונשאר הדבר לנצח. והיינו כי מאחר חטאו של אדם הראשון נשאר האנושיות כולו מקולקל, כמ"ש בחלק א', והיה הרע מתגבר בכולו, עד שלא היה נמצא מקום לטוב שיתחזק כלל. ואע"פ שנברר אברהם אבינו ע"ה להיות הוא וזרעו לה' נבדלים מכל האומות, הנה עדיין לא היה להם מקום שיוכלו להתחזק ולהתכונן בבחינת אומה שלמה ולזכות לעטרות הראויות להם, מפני הרע שהיה מחשיך עליהם, והזהמא הראשונה שלא יצאה מהם עדיין. ועל כן הוצרך שיגלו למצרים וישתעבדו שם, ובאותו השעבוד הגדול יצורפו כזהב בתוך הפור ויטהרו.

והנה כשהגיע הזמן הראוי, חיוק האדון ב"ה את השפעתו והארתו על ישראל, וכפה את הרע לפניו והבדיל אותם ממנו, ורימם אותם מן השפלות שהיו בו והעלם אליו, ונמצאו גאולים מן הרע גאולת עולם, ומשם והלאה הוקמו לאומה שלמה דבוקה בו ית' ומתעטרת בו. והנה זה תיקון שנתקן לעולמים כמ"ש, וכל הטובות שהגיעו ושמגיעים לנו - כולם תלויים בו. ועל כן נצטוונו לזכור אותו תמיד ולהזכירו בפנינו, שעל ידי זה מתחזק התיקון ההוא עלינו ומתאמץ האור בנו, ומתמיד בנו התועלת הנמשך מן התיקון ההוא.

חמץ וזוהר - ז'א"ה מהחוליות והאפרת הרוחניות

8. זוהר (רעיא מהימנא, פר' בא, דף מ ע"ב)

'וישא העם את בצקו טרם יחמץ' וגו' - פיקודא דא לבער חמץ, דהא פיקודא דא אתמסר להו לישראל, 'וישא העם את בצקו טרם יחמץ', וכתב 'שאור לא ימצא בבתיכם', והא אוקמוה חב"א, וזא אוקמינא בין חמץ ומצה בכמה דוכתי, דא יצר רע ודא יצר טוב.

9. דרך ה' (חלק ד פ"ח - במצות הזמנים)

ענין החמץ והמצה הוא, כי הנה עד יציאת מצרים היו ישראל מעורבים בשאר האומות גוי בקרב גוי, וביציאתם נגאלו ונבדלו. והנה עד אותו הזמן היה כל בחי' גופות בני האדם חשוק בחושך וזוהמא שהיה מתגבר עליהם. וביציאתם נבדלו ישראל ונזמנו גופותם ליטהר ולהזדמן לתורה ולעבודתה. ולענין זה נצטוו בהשבת החמץ ואכילת המצה.

והיינו, כי הנה הלחם שהוכן למזון האדם הוא משתווה באמת אל המצב הנרצה באדם. וענין החימוץ שהוא דבר טבעי בלחם לשיהיה קל העיכול וטוב הטעם, הנה גם הוא נמשך לפי החוק הראוי באדם, שגם הוא צריך שיהיה בו היצה"ר והנטיה החומרית. אמנם לזמן מיוחד ומשוער הוצרכו ישראל להמנע מן החמץ ולזון ממצה, להיות ממעטים בעצמם כח היצר הרע והנטיה החומרית, והגביר בעצמם ההתקרבות אל הרוחניות. ואולם שיוזנו כך תמיד אי אפשר, כי אין זה הנרצה בעוה"ז, אך הימים המשוערים לזה ראוי שישמרו זה הענין, שעל ידי זה יעמדו במדרגה הראויה להם. והנה זה עיקר עניינו של חג המצות. ושאר מצוות הלילה הראשונה, כולם עניינים פרטיים, מקבילים לפרטי הגאולה ההיא.

הזיכוק העצמי מצרים, מלואת חירות, אפיקומן

10. מאמר החכמה (הרמח"ל)

הנה ביציאת מצרים נבררו ישראל ונבדלו מכל העמים, להיות מתעלים במדרגתם ממדרגה האנושית החומרית ולהיות ראויים להתעטר בעטרות הקדושה. ומה שעד אותו הזמן היה חושך החומריות מתגבר בגוף וגורם לאור התורה הקדושה שלא יאיר, הנה אחר שסבלו ישראל העיני והשעבוד הגדול שסבלו, נתפייסה מידת הדין, ונשאר המקטרג בלי טענה, ונזמנו לאור באור העליון.

והנה בלילה הזה כל זה מתחדש ומתעורר מה שנעשה בראשונה. וזה עצמו סיוע אל הגאולה האחרונה שתעשה.

...כשהגיע הזמן שיגאלו, הוצרך שיגלה להם גילוי מאור קדושתו ית', ובו יתדבקו נשמותיהם של ישראל, וימשכו אחריו, ויתעלו משפלותם, ויתפרדו מן הטומאה שהיו שקועים בה. וזה נעשה ע"י קרבן פסח...

...עוד הוצרכו ישראל, לשיהיה גופם מוכן ומזומן לאור הראוי, שיזונו שבעה ימים אלה בשנה מן המצה, שהיא מזון בבחינת יצר הטוב לבד, בלי יצר הרע כלל. ובהיותם נזונים בזה ימים אלה, נשארת התולדה הטובה לכל השנה, ולהיותם כל השנה מוכנים לקדושה.

אמנם ענין ארבע כוסות הוא כך, שהנה ידוע שמדרגות הטומאה הן ארבע, וכולן שלטו מאחר חטאו של אדם הראשון, וכולן היו מתנגדות אל הקדושה והטוב שלא ימצאו בעולם. והיו ישראל סגורים בתוכן שלא היו יכולים לצאת כלל, עד שהאיר להם הקב"ה בכוחו הגדול ושבר ארבע הקליפות והוציא ישראל מתוכן. וזה ענין ארבע גאולות המוזכרות בפרשה (ריש פר' וארא)... והנה ענין זה במצרים היתה התחלה לבד, שיצאו ישראל מהן. אך סוף הכל צריך שיהיה שישלטו ישראל עליהן ויכבשום לגמרי, וזה יהיה לעתיד לבוא. אמנם הנה זה כמי שקוצב עץ אחד, שמכה בו הכאה אחר הכאה, עד שקוצב אותו לגמרי. וכן אנו עושים בכל שנה ושנה, מתעוררים בכח הראשון שהאיר ובתיקון שנתקן אז, ומתחזקים להמשיך הדבר לפנינו עד שיגמר...

והנה מעיקר התיקון של הלילה הזה, הוא להראות החירות של הנצחון שניצח הטוב את הרע, וע"י זה נשבר כח הסטרא אחרא והיא נכנעת הכנעה גדולה.

והנה כזית המצה שאוכלים, הוא להמשיך המזון המקודש המחזק היצר הטוב שזכרנו. אמנם כדי שישאר התיקון לכל השנה, צריך שיאכל אפיקומן אח"כ ושלא לאכול אחר כך שום דבר, שכמו שאין הטעם סר מן הפה, כך אין האור סר מן הנשמה.

11. שפת אמת (פסח. ר' יהודה אריה ליב אלטר, נכדו ותלמידו של 'חידושי הרי"ם', ר' יצחק מאיר אלטר. נפטר בשנת תרס"ה)

פסח יורד אור הברכה לכל השנה

(שנת תרמ"ז) איתא במשנה (ר"ה טז א) בפסח על התבואה, הביאו לפני עומר שיתברך לכם תבואה שבשדות (גמ' שם). הענין הוא, כי בנ"י כשיצאו ממצרים נעשו כלים לקבל הברכה הבאה משמים בשורש השפע. לכן נאסר חמץ בפסח, שבנ"י מקבלין השפע קודם שנסתנה ומתחמץ ומתפשט לכמה ענפים, ואז נק' חמץ. ומצה היא השפע כמו שהיא. וכאכילת מנחות 'לא תאפה חמץ חלקם' כו' כן אכילת בני ישראל בפסח בקדושה.

ולכן סידר הקב"ה להיות דין התבואה בפסח, על ידי שבני ישראל מוכנים בימים אלו לקבל הברכה כראוי. ולכן פסח נק' 'שבת' כדאיתא בשבת קודש דמתברכין מיני' כולו יומין, ומנא לא ירד ב' דאיהו שורש הברכה קודם שמתגשם, כמ"ש בזוה"ק יתרו. כמו כן בפסח הברכה יורדת על כל ימי השנה בשורש. וזה השורש אינם יכולין לקבל רק בנ"י. ולכן כתיב (ירמיה ב) 'זכרתי לך חסד כו' לכתך אחר' כו'. וזה נתקיים בפסח. והשכר ע"ז 'קודש ישראל לה' שמקבלין הברכה בקודש, שהוא ראשית השפע.

נצטט מריה חדשה, כקטן פולחן, ומתוכה תיקון כל השנה

(שנת תרנ"ז) יום טוב של פסח נק' בתורה שבת, כדכ' 'ממחרת השבת'. כי פסח דומה לשבת, כמ"ש בשבת זכור ושמור, כמו כן בפסח 'והי' היום הזה

לכם לזכרון, וכ' למען תזכור. וכ' שמור כו' חודש האביב, 'שמרתם את המצות'. כי זכירה היא נקודה פנימית שאין בה שכחה. ולפי שבשבת מתגלה נקודה זו בנפשות בני' לכן צריכה שמירה שלא להתפשט נקודה פנימיות למקום שיש בו שכחה. ולכן זכור ושמור דביבור אחד נאמרו. והוא עצמו הענין בגאולת מצרים, שבכל חג המצות נעשה איש ישראל כב'ר' חדשה כמו שה' ביציאת מצרים כקטן שנולד. ומתחדש בו אותו הנקודה שנטע הקב"ה בנפשות בני'. ונקודה זו נק' לחם עוני שהוא בלי התרחבות כי מצה היא עצם העיסה ואח"כ נשתנית ומתחממת... כשבא חג המצות מתחדש הנקודה ונטהרת מכל הכלוכים, ולכן צריכין לשומרה מחימוץ ומכל השתנות בזה החג...

ריחוק מ'צ'ר הרצ בקפצ'ה, אלא בהדרגה

(שנת תרל"ה) פסח ר"ה לרגלים. כי מקודם צריכין להתרחק מ'צ'ר, כמ"ש בזוה"ק 'מצה' מלשון מסה ומריבה. ובחג הזה יכולין לקפוץ כל אחד מהתקשרותו בסט"א אף שלא בהדרגה. ואח"כ זוכין לתורה... (עי' מקורות 25, 24)

נהירות מ'וחדת וצ'צ'מית' פ'מן התחלת קפצ'ה צומ"ע

(שנת תרל"ט) יכול מר"ח ת"ל ביום ההוא כו' בעבור זה כו' - דהנה מחוייבים לעולם לזכור יצ"מ, אך אין יכולין לספר ולברר יצ"מ כראוי רק בלילה הזה. לכן כתיב 'בעבור זה' שהוא התגלות הגאולה בליבות בני', ומצוות לילה זו מועילין על כל השנה שנוכל להזכיר יצ"מ. לכן כתיב 'למען תזכור' פי' ע"י עבודת לילה זו תזכור 'כל ימי חיך'. ואיתא בזוה"ק אי חמץ מרמז ליצ'ה"ר, למה הותר כל השנה? ומתוך על פי משל שהחולה נזהר איזה ימים נתחזק ואין מזיק לו שוב, ע"ש פ' בא. וז"ש שעי' מצוות אלו תזכור כל ימי חיך, אף שתאכל בהם חמץ ושאוור. רק בשבעת הימים החמיר ל"כ בחמץ ובמשחו. והענין הוא כי בהתחלת קבלת עול מלכות שמים צריכין לקבל על עצמו בכל כוחו, כאשר הגיד אא"ז מר"ז ז"ל בענין אזהרת יהושע את בני' בעודם בירדן שלא ישאירו מז' עממין, וע"י שקיבלו עליהם בלב שלם עברו הירדן ע"ש. וכלל הענין, ללמד בא כי בתחילת העבודה צריך להיות בבל יראה ובל ימצא אף משהו בראשית השנה, וזה מסייע על כל השנה.

הדאקה א'ל האור

(שנת תרל"ב) 'מרור זה' כו' - אא"ז ז"ל הגיד טעם אכילת מרור, שמה שהי' מר להם הי' קצת גאולה, מ"ש 'וימת מלך מצרים ויאנחו' ולכך בא הגאולה. וז"ש 'מתחת סבלות מצרים' שמה שלא היינו יכולים לסובלם הי' גאולה, ודפח"ח.

ופשוט י"ל טעם מרור, כמש"ל להראות שגם הגלות וימי העיני רואין עתה, ומאמינים שהי' לטובה, ומשבחין על זה, כי ע"ז נכנסנו לבריתו של הקב"ה, כמ"ש 'ויוצא כו' להיות לו לעם נחלה' כו'. ובני' לאחר גאולת מצרים נעשו כאומה חדשה, כמו המתגייר כקטן שנולד כו'. כי מ"ש 'אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלוקים' קאי גם על הירידה לגלות, רק שנוזכר בפסוק עיקר המכוון שהוא היציאה. כי לא היינו במקרה במצרים, רק שהכל הי' הכנה לקנות השלמות, כמ"ש 'מפור הבדול', כמו שמכניסין הכסף בכוונה לאור לברורו, כנ"ל.

(שנת תרמ"ד) מרור על שם שמררו - דאיתא בזוה"ק כי הקב"ה עשה לטובתנו, שהפך ליבם לשונא אותנו, כדי שלא נתערב בהם, ע"ש פ' שמות. וז"ש (בהגדה) 'לגוי' שהיו מצויינים שם, שלא היו מתערבים בהם. זה הי' ע"י עבודה קשה שעבדו בנו. ועל זה עצמו יש לנו להודות להש"ת. (ועי' גם בשנת תרמ"ז, ד"ה מרור).

כח חיזוק א'ל הנה אצ'את אכ'ל א'מא וק'ליפה

12. מאור עינים (פר' מקץ, ד"ה זמן. ר' מנחם נחום טברסקי, מתלמידי הבעש"ט והמגיד ממזריץ'. מייסד חסידות צ'רנוביל. נפטר בשנת תקנ"ח) ...ידוע כל המצוות זמניות בבוא הזמן של מצוה - נתעורר הדבר שהיה בעת הראשון כשנצטווה המצוה. בחג המצות יצאנו ממצרים, והעיקר שיצאנו מן מ"ט שערי טומאה. וכמו כן בכל עת בא חג ה'ל יוצאים

אנחנו בני ישראל כל אחד מקליפות, כי לולא היה חג המצות בכל שנה לא היה באפשרי לאדם להתחזק בהשם!

צ'יאה מקטנות לגדלות

(שם, פר' צו) ...זהו כלל גדול, שבכל זמן מהזמנים נעשה תמיד כשבא הזמן ההוא בכל שנה נעשה כמו שהיה בפעם ראשון. ולכן אנו מברכין 'שהגיענו לזמן הזה', וזהו 'בניסן נגאל' ויצאו מקטנות לגדלות, 'ובניסן עתידין ליגאל' (ר"ה יא א) דהיינו בכל שנה ושנה כשבא אותו הזמן יכול לצאת מקטנות לגדלות, כמו בפעם הראשון.

פיצור חמץ - סיוע לפיצור מ'דות רצות

13. אוהב ישראל (דברים לפסח, הגדה של פסח. ר' אברהם יהושע העשיל, אב"ד אפטא. תלמיד ר' אלימלך מליז'נסק. נפטר בשנת תקפ"ה) 'בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו' וגו'. הענין הוא כי יציאת מצרים היה שיצאו מתחת יד הקליפות ונעשו בני חורין. [א"ה - בהמשך מביא שלושה משלים מהמדרש על שיקוע ישראל במצרים (כציפור ביד הצייד, כעובר במעי בהמה, כזהב בתוך הכור), ומבארם כנגד ג' כיתות שבישראל, מדרגות שונות במידת חיבורם ושיקועם במצרים ובקליפות].

...והנה בכל שנה ושנה מתעורר זה, ויכול האדם לפי בחינתו ומדרגתו להוציא את עצמו מתוך הקליפות. וזהו ענין בדיקת חמץ, היינו שכל אדם יבדוק עצמו מהמידות שיש לו. ואח"כ אם ימצא אצלו איזה מידה רעה ח"ו יבער אותה מכל וכל על ידי התשובה שלמה שיקבל האדם על עצמו שלא לעשות עוד כזאת. וזהו 'בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים', היינו שממש צריך האדם בעת הזאת שיצא ממצרים, שהם הקליפות, ומן השמים יסייעוהו. וכן יהי רצון אמן. והבן מאוד.

אכילת מצה - מצוה יחידה א'כילה מהתורה פ'אנאן

14. שו"ת חתם סופר (חלק ה. השמטות סי' קצו. ר' משה סופר, פרשבורג, צ"כ. נפטר בשנת ת"ר)

...אליכם אישים מופלאים באנשים אקרא קריאה של חיבה יתירה הנודעת דעת תורה ועבודה, עבודה הזאת בחודש הזה הידועה, היא חודש ניסן, ישנו בזכירה וישנו בשמירה, ושמרתם את המצות ולבער כל חמירא... שמוע שמעתי... בע"ה נמסרו דברי' העומדים ברומו של עולם ביד נערי ישראל המנוערים מכל חכמה ומדע ומכל דת ודין. והנה חמץ חיובו כרת, והנזהר ממשוה - נמלט מכל חטא ועוון כל השנה כולה.

מצנת עשה של אכילת מצה משומרת בליל פסח - היא יחידה נשארת לנו מכל מצוות אכילה שבכל התורה. אין לנו פסח ולא קדשים לא תרומה ולא מעשר שני, רק מצוה אחת משנה לשנה. ואם גם היא לא תועילה בדינו בשלמות, ולא עוד אלא כי תחת יופי שיהי' האכילה של כל ז', ספק אי' כרת. ולא עוד אלא שיכשיל בזה רבים ח"ו, וגם נוציא על זה אלפים, הייטב בעיני ה' חלילה חלילה... שמעתי... סדר אפיית מצתכם, ילושו עיסה גדולה מאוד מאוד, ונערים קטנים בתורה ובחכמה יעסקו בו, והוא בספל אפי' חצי שעה, אלא שלפעמים הנער מטפח עליו ביד מקום עסק, ועסק זה עושק נפשות הוא. ועוד כמה מצוות מסודרים זו אצל זו לתנור הניסק, ושוהים שם בחום גדול טרם ינתנו אל תוך התנור. ואין ספק שכל אחד מהל' גורם חימוץ, הן גודל העיסה הן השיהוי זמן רב כנ"ל, הן החימום אצל התנור... תמיה נשגבה בעיני איך היתה הוראה הרעה הזאת בקהל עם ה' שומרי תורה ויראי שמים...

א'מא א'סור חמץ הכפה יותר א'סור א'סור

15. שו"ת הרדב"ז (ת"ג סי' תקמו. ר' דוד בן זמרא, ספרד, מצרים. רבם של השטמ"ק והאריז"ל. נפטר בצפת בשנת של"ג)

שאלת ממני, אודיעך דעתי מה נשתנה חמץ בפסח מכל איסורין שבתורה, שהחמירה עליו תורה להצריכו בדיקה ושרוף וכלה וגם ביטול. והוסיפו חכמים להצריכו בדיקה בחורין ובסדקין ולחפש אחריו ולשרש אותו מכל גבוליו ועובר עליו בבל יראה ובל ימצא, ואסרוהו בכל שהוא ואינו מתבטל כלל וחומרות כאלו לא נמצאו בכל האיסורין שבתורה!...

תשובה: שני דברים נאמרו בתשובת דבר זה. אחת שלא נמצאו בכל האיסורין שבתורה שיצטרפו בו כל ג' תנאים הללו, שהוא איסורי הנאה והוא בכרת ולא בדילי אינשי מיניה כולה שתא אלא חמץ בלבד. וכיון שיש

הצמח והטורח בפסח חמץ - מפעל כל המזיקים הפנימיים

20. יסוד יוסף (רבו של קב הישר)

מנהג ישראל לגרר שולחנות וספסלים מכל חשש חמץ (ש"ע תמב ו), והשי"ת עיניו פקוחות על מעשי בני"י עדת סגולתו הקדושים, וכל טרחתם ויגיעתם לעבודתו ית' שמו. וכמו כן יגרד וינער השי"ת ב"ה כל נגעים של הסט"א אשר שקועים בקירות כותלי הבית בגלות המר. וזה בקבלה מגדולי הקדמונים, שבכל טורח שמטריח האדם לצורך מצוות שנוהגים בחג הקדוש הזה, והוא עייף ויגע בטורח הזה - אזי בעסק הזה הוא הורג כל המזיקים נגעי בני אדם שנבראו ע"י החטא המר וכו'. והשי"ת ברוב רחמיו יקבל מחשבות טובות של לבב עמו ישראל באהבה וברצון לפני כסא כבודו ית' ברחמים אמן.

פי"מ הראנו אלו קיני את יכולתו והשחתתו הטובה עלינו בחסד צומת באהבה וחשיפה. ומצוות רבות הן לזכר פי"מ. ותכליתן לבוא לידיהן ה' ואהבתו ולצודו בלפני

21. פלא יועץ (ערך 'פסח'. ר' אליעזר מאפו, נפטר בשנת תקפ"ח)

פסח הוא חג קדוש מאוד, שאילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים, עדיין אנו ובנינו משעבדים היינו גוי בקרב גוי, ולא ניתנה לנו תורה ומצוות, ולא יזכר שם ישראל. והקב"ה הפליא חסדו עם ישראל הפלא ופלא וחייבה יתירה הראה להם, עד מקום שאין יד שכלנו מגעת, אחת מני אלף אלפי אלפים. רק נבין את זאת שעשה עמנו חסד גדול עד אין חקר, והראנו את כבודו ואת גודלו ואהבתו וחובתו לגודל יכולתו לשדד המערכות והשגחתו פרטית, מאשר ציננו כל כך בתורתו הקדושה לזכר יציאת מצרים. ועל כל מצוה ומצוה מזכיר 'זכר ליציאת מצרים'. וצינו להיות לזכרון בין עינינו ולאות על ידינו, ונתן לנו שבתות ומועדים שאנו אומרים בקידוש 'זכר ליציאת מצרים'.

ועיקר זכירת יציאת מצרים בכל הימים ומצות תפילין, הכל הוא כדי שהחי יתן אל ליבו הדברים האלה לעומק ולרוחב, וישמח ישראל בעושו ויבוא ליראה ולאהבה את השם הנכבד והנורא, ולדבקה בו ולעובדו בלבב שלם, כי כן ראוי אחרי הודיע אלוקים אותנו אהבתו וחובתו וגודל יכולתו ועצם השגחתו.

וזהו הטעם שצינו יוצרנו לביל פסח להרבות לספר ביציאת מצרים, וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח. מלבד שיש סודות עליונים ובונה בשמים עליונים, ומוסיף כח בפמליא של מעלה כמפורש בלשון הזוהר הקדוש פרשת בא, שהוא מלהיב את הלב וראוי לקרותו לביל פסח. עוד בה יש טעם לפי הפשט, כדי שירבה לקבוע בליבו ובלב בני ביתו אהבת האל-יתברך שמו ויראתו, כי זה כל האדם. וזהו עיקר מצות הסיפור להגיד לבני ביתו בסיפור יציאת מצרים איך הראנו ה' אלוקיני את כבודו ואת גודלו, ואהבתו וחמלתו, ויכולתו והשגחתו. ושעל כן ראוי לנו לעובדו בלבב שלם ולשמור את כל מצוותיו.

להחמיר בפסח האצלה 'מיכלא דאסוותא', רפואת הנפש

והנה בחג הקדוש הזה קידשנו השם יתברך במצוותיו וצינונו על אכילת מצה. וידוע שיש מחלוקת בענין שימור המצה, שיש אומרים שצריכה שימור שלא יגעו מים משעת קצירה. ולדעת גדולי הפוסקים כל שאינה שמורה משעת קצירה אינו יוצא ידי חובת אכילת מצה. ומאחר שמצות אכילת מצה היא נפלאה וסודה רם ונשא הגבה למעלה, וקרו לה בזוהר הקדוש (ח"ב קפג) 'מיכלא דאסוותא', שהיא מועלת מאוד לרפואת הנפש. הנה כי כן יחדר האיש וילפת ויחוש לדעת האומרים כן, ולא יעבור מלעשות, לפחות השמורים שעושה לצאת ידי חובת אכילת מצה שיהיו מחיטים שמורים משעת קצירה, כי מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול לפסח אם לא יצא ידי חובת אכילת מצה. ואף דאיכא למאן דאמר דיוצא ידי חובתו, למיחש מיהא בעי לדעת גדולי הפוסקים.

וכבר משלו משל לזה, שאם אחד היה חולה ויבואו תשעים ותשעה רופאים ויאמרו שסם פלוני מועיל לרפואתו, אף שיש סם אחר שהוא מובחר ויותר טוב ויפה ומועיל, מכל מקום גם זה מועיל. ויבוא רופא אחר בקי ומומחה ויאמר שהסם שאמרו שאר הרופאים אינו מועיל ואפשר שזיק לחולה, ואותו מן המובחר שאמרו, הוא לבדו המועיל לרפואה. מי

בו החומרות הללו החמירה עליו תורה חומרות אחרות. ובאו חכמים והוסיפו חומרות על חומרות כמו שעשתה התורה. ותו, דחמץ בפסח הוי כדבר שיש לו מתירין, שהרי איסורו תלוי בזמן, ואחר ימי הפסח יהיה החמץ מותר. ואע"פ שזה החמץ שהוא מבער אי אפשר שיהיה לו היתר אלא א"כ יעבור בבל יראה ובל ימצא, סוף סוף הא איכא חמץ שיהיה מותר לו, דהיינו אותו שלא עבר עליו... וקשיא לי...

ועל כן אני סומך על מה שאמרו ר"ל במדרשות, כי חמץ בפסח רמז ליציה"ר והוא שאור שבעיסה. ולכן כלה גרש גרש אותו האדם מעליו, ויחפש עליו בכל מחבואות מחשבותיו. ואפילו כל שהוא לא בטיל. והרי זה אמת ונכון.

חיבת ישראל במצוות הראשונות שניתנו להם / חומרת חמץ כצ"נ 16. שר'ת מן השמים (סי' עא. ר' יעקב ממרויש, צרפת, מבעלי התוספות. לפני כ-800 שנה)

...מצות מצה ומצות חמץ הרי הם המצוות שניתנו לישראל תחילה, וקיבלום עליהם באהבה ובחיבה, והחמירו בהם בכלליהם ובפרטיהם. הלא תראה שהחמיר הכתוב בחמץ שלא יראה ולא ימצא, מה שאין כן בכל האיסורים שבתורה, חוץ מעבודה זרה שכתוב בה (דברים ז) 'לא תביא תועבה אל ביתך'. וכל המאריך בדקדוקיהם - מאריך לזכור ימיו ושנותיו.

[ע'י זוהר תצוה (קפב א): כתיב 'אלוהי מסכה לא תעשה לך' וכתוב בתריה 'את חג המצות תשמור', מאי האי לגבי האי? אלא הכי אוקמוה: מאן דאכיל חמץ בפסח כמאן דפלח עבודה זרה איהו. וע'י רע"מ בא (מא א): פיקודא למיכל מצה בפסח כו' אוקמוה דישאל נפקו בההוא זימנא מרזא דטעוון אחרא. ובס' נפש החיים (מערכת ח' אות ו) דחמץ במשהו כבעבודה זרה, דכתיב 'לא ידבק בידך מאומה מן החרס'].

גמירות מחמץ מצילה מחטא כל השנה

17. האריז"ל (באר היטב, סי' תמז סק"א)

האריז"ל כתב: הנזהר ממשוה חמץ בפסח - מובטח לו שלא יחטא כל השנה. [י"ג: 'שלא יבוא לידי חטא'. הגר"ש עמאר שליט"א, בשם המקובל ר' עמנואל ריקי].

מנהג' חומרות בפסח

כתבש"ט לקדושה

18. מי השילוח (ליקוטים בסוף הספר. ר' מרדכי יוסף מאיביצא, רבו של ר' צדוק הכהן מלובלין. נפטר בשנת תר"ד)

רבינו ר' בונם מפרשיסחא צוקללה"ה אמר בזה הלשון: כל החומרות שישראל מחמירים ונוהגים בפסח הם תכשיטין לקדושה. רמז לזה 'צווארך בחרוזים' (ש"ש א)... הצוואר מיוחד לקבל תכשיט אף מדבר שאין לו שייכות, דהיינו שנוטלין דבר יקר כגון מרגליות ואבנים טובות וזהב אף שאינם לכסות ולא לקור ולא לחום רק תולין בצוואר לתכשיט. והוא הענין שהחמירו בפסח, מחמת שהצוואר הוא הכלי לקבל האכילות, ובעסק אכילות שייך כל החומרות שאדם מחמיר, אף שאין בעצם כ"כ מקום לחומרות. ומה גם שחג הפסח הוא בירור באכילות. לכן כל החומרות שהחמירו בזה, אף שנראים רחוקים ממצוה הזאת, הם תכשיטים לקדושה...

בפסח המצוה הוא לצמצם, ונקראת 'לחם עוני', ואמרו (פסחים קטו ב) מה דרכו של עני בפרוסה, א"כ לבוש קדושת המצוה בזה לדקדק אף כחוט השערה. וממילא אף דבר קטן ממש נחשב בכאן לדבר וחשיבות גדול, כמאמרם 'מה דרכו של עני בפרוסה', לכן נתנו בזה מקום לכל החומרות, ולבדוק עד מקום שידו מגעת ואיסורו במשהו. אך נמצא מבינות בלב הישראל שבאמת כל זה הוא רק לתועלתנו, שיהיה כל עשיותינו חשובים ונחשבים ונכללים בקדושה.

חומרות יוצאות דופן

19. מועד לכל חי (ר' חיים פלאג'י)

'לא תתגודדו' ליכא בחומרות דפסח. וגם אין לחוש ליוהרא, כי משפחה ומשפחה מנהג אבותיהם בידיהם. וכן שלא לסעוד אצל אחרים. ואפילו מי שאינו נוהג חומרות כשרידים אשר ה' קורא, אפילו הכי מה טוב שבימי הפסח יקיים 'אשרי יושבי ביתך' טפי משאר ימות השנה.

הוא זה פתי וסכל שלא יחוש לדעת הרופא הבקי ומומחה, ולקוח הסם שהוא מועיל אליבא דכולי עלמא ולא לוקח הסם שאפשר שלא יועיל אלא יזיק. כן הדבר הזה.

הנהגה בתכלית הדקדוק מאיסור חמץ - לא יחטא כל השנה אשרי האחרונים בפיצולו ופטרם באכילת

ומתוך כך יש חסידים ואנשי מעשה שנוהרים בכל הפסח שלא לאכול כי אם ממצה העשויה מחיטים שמורים משעת קצירה, כדי לצאת ידי כל הדעות. שאם בכל הימים ראוי לחוש לצאת ידי כל הדעות, על אחת כמה וכמה בענין חמץ ומצה שאיסורו חמור מאוד שיש בו כרת רחמנא לצלן, והנהגה בו תועלתו גדולה. שכתבו משם האר"י שהנהגה בפסח מאיסור חמץ וחושש לצאת ידי כל הדעות, ונוהג בתכלית הזהירות - מובטח לו שלא יחטא כל השנה כולה. על זאת ראוי לזהר הרבה שאין שכר גדול מזה. והיינו דקרו לה 'מיכלא דאסוותא', שקובע בלב האמונה והיראה והאהבה, ואם יתן איש את כל הון ביתו באהבה, ראוי והגון.

ואשריהם ישראל, ונשותיהם יותר מהם, נוהרים לבער החמץ בתכלית הזהירות ומחמירין יותר ממה שצריך, תבוא עליהם ברכת טוב. אבל עיקר הזהירות צריך במה שנותן לתוך פיו, שלא יהא שום חשש חימוץ ותערובת חמץ ולצאת ידי כל הדעות.

וראוי להעמיד שומרים במקום שעושים המצות, שינקרו הכלים היטב בין לישא ללישה, ושלא יעשו רקיקין דקים ויהיו מונחים בלי עסק...

להכין ליבו וליהוה שהוא בצמח יא מאכילת

ובליל התקדש החג הקדוש, יאזור תל לקיים מאמר רבותינו ז"ל (פסחים קטז ב) חייב אדם להראות בעצמו כאילו הוא יצא ממצרים. ועל ידי מחשבות טהורות תדיריות יתלהב ליבו באופן שיראה שאי אפשר שלא לשמוח. ולפי התעוררותו ולפי מעשיו - כך יהיה לו סייעתא דשמיא, והבא ליטרה מסייעין אותו (שבת קד א), שישמח בעושי שמחה רבה, שמחה של מצוה כדת מה לעשות.

כל איסורי התורה חמורים יותר בפסח מאכל השנה

וכתבו המקובלים, שלא איסור חמץ בלבד הוא חמור מאוד בימי הפסח, אלא כל דבר פשע חמור מאוד, ופוגם ועושה רושם בפסח יותר ויותר משאר ימות השנה. וצריך לזהר ולעמוד על המשמר יותר מכל ימות השנה...

מחמת פאליא לי מצלה בסיפור יציאת מצרים

22. זוהר (רעיא מהימנא, פר' בא, דף מ ע"ב. הובא ביסוד ושורש העבודה, שער ט פ"ו)

פיקודא בתר דא, לספר בשבחה דיציאת מצרים, דאיהו חיובא על בר נש לאשתעי בהאי שבחא לעלמין. והכי אוקימנא, כל בר נש דאשתעי ביציאת מצרים ובההוא סיפור חדי בחדוה - זמין איהו למחדי בשכינתא לעלמא דאתי, דהוא תדון מכולא, דהאי איהו בר נש דחדי במריה. [פ' מתוך מדבש: כי המספר בניסי מצרים גורם לחדש אותם האורות העליונים שנתגלו בעת יציאת מצרים. לכן כתוב 'סיפור', לשון 'ספיר ויהלום', שמשם מאיר ומספר אותם האורות שנתגלו אז].

וקוב"ה חדי בההוא סיפור. ביה שעתא, כניש קוב"ה לכל פמליא דיליה, ואמר לון: זילו ושמעו סיפורא דשבחא דילי דקא משתעו בני וחדאן בפורקני. כדין כולו מתכנשין ואתיין ומתחברין בהדייה דישאל, ושמעו סיפורא דשבחא דקא חדאן בחדוה דפורקנא דמריהו. כדין אתיין ואודן ליה לקוב"ה על כל אינון ניסין וגבורן, ואודאן ליה על עמא קדישא דאית ליה בארעא, דחדאן בחדוה דפורקנא דמאריהו.

כדין אתוסף ליה חילא וגבורתא לעילא, וישאל בההוא סיפורא יהבי חילא למאריהו, כמלכא דאתוסף חילא וגבורתא כד משבחין גבורתיה ואודן ליה וכולו דחלין מקמיה ואסתלק יקריה על כולו. ובגין כך אית לשבחא ולאשתעי בסיפור דא, כמה דאתמר.

כגוונא דא, חובה איהו על בר נש לאשתעי תדיר קמי קוב"ה ולפרסומי ניסא, בכל אינון ניסין דעבד. ואי תימא, אמאי איהו חובתא, והא קוב"ה ידע כולא כל מה דהוה ויהו לבתר דנא, אמאי פרסומא דא קמיה על מה דאיהו עבד, ואיהו ידע? אלא ודאי אצטריך בר נש לפרסומי ניסא ולאשתעי קמיה בכל מה דאיהו עבד, בגין דאינון מילין סלקין, וכל פמליא דלעילא מתכנשין וחמאן לון ואודאן כולו לקוב"ה, ואסתלק יקריה עלייהו עילא ותתא.

סיפור יציאת מצרים - פה סתא חזקת הדיבור וקדושת

23. מאור ושמש (ויקרא, רמזי פסח. ד"ה עבדים היינו. ר' קלונימוס קלמן

הלוי עפשטיין. תלמיד החוזה מלובלין ור' אלימלך מליז'נסק. נפטר בשנת תקפ"ג) ...מה טעם לסיפור יציאת מצרים, הלא עברו עלינו כמה גלויות וה' עזרנו, ולא נצטוינו בסיפור, ומה נשתנה גלות מצרים שמצוה לספר יציאתו... וזהו שאמרו בזוהר הקדוש, שבמצרים היה הדיבור בגלות, שלא יכלו לדבר הדיבור בדחילו ורחימו כראוי. ולזה נקרא פרעה אותיות פה פה, שכל מגמתו היה להביא דיבור פיהם אל הרע שהוא הסטרא אחרא. וזה שאמר משה (שמות ד) 'כי כבד פה וכבד לשון אנכי ואניך ישמעני פרעה', שהרי הגאולה העיקרית הוא להוציא הדיבור מהגלות שהוא עתה בגלות, וא"כ איך ישמעני פרעה שאוכל לגואלם על ידי דיבורי אליו, מאחר שהדיבור הוא בגלות תחת ידו.

ולכן אבותינו, בזכות שנלחמו מלחמת מצוה ולא הניחו את הסטרא אחרא להתגבר עליהם בזה, מחמת שלא שינו את לשונם ושמרו ברית הלשון שלא יהיה נפגם, לכן נגאלו בזכות זה... ולכן אנו קורין לחג הזה פסח לא 'חג המצות', מפני שעיקר הגאולה היה על ידי השפעת המוחין עילאין אל הפה. וזהו 'פסח' נוטריקון פה סח...

ומטעם זה סיפור יציאת מצרים נוהג לדורות, מפני שמתעורר העת שיצא אז הדיבור מהגלות לדבר דיבורים באמת. ולזה בכל שנה ושנה בעת הזאת הסיפור הזה - מועיל לטהר דיבורו ולהוציאו מתחת הסטרא אחרא ולהביאו אל הקדושה, כמו שהיה אז בצאתם ממצרים שנגאל הדיבור... אפילו כולנו חכמים וכו' מצוה עלינו לספר וכו', תיבת 'לספר' יש לפרשו מלשון 'ספיר'. פירוש, שאפילו מי שהוא חכם גדול ונבון ויודע את התורה - לא יחזיק עצמו במעלה זו שכבר דיבוריו הם ברורים ונקיים וקדושים, רק המצוה לספר. פירוש, להאיר ולברר הדיבור, ולקדשו על ידי סיפור יציאת מצרים. שהסיפור הזה מועיל לטהר הדיבור כזכור, שאז הזמן גורם לפעול זה מפני שנגאל הדיבור בעת הזאת.

פסח הארה עליונה לי שבת, פה פה כהא חזקת

24. בני יששכר (מאמרי חודש ניסן מאמר ד, דרוש יג. ר' צבי אלימלך שפירא מדינוב, תלמיד החוזה מלובלין. נפטר בשנת תר"א)

ידוע הוא החילוק שבין שבת ליום טוב... דבשבת הקודש בא אלינו שלא על ידי מעשינו, רק קדושת היום וסגולתו גורם אל התגלות הקודש באורות עליונים והשפע נשפע אלינו, משא"כ יום טוב 'מקרא קודש'... הקודש ביום טוב שאנחנו מזמינים אותו על ידי מעשינו בתפילה ומצוות החג הנהוגות בו (שעה"כ דרוש ר"ה דרוש ה')... בכל מועדי ה' נאמר 'קודש יהיה לכם' אצל תוספות קדושת היום דהיינו בפרשיות המוספין, חוץ מיום א' דחג המצות נאמר סתם 'מקרא קודש' (במדבר כח) ולא נאמר 'יהיה לכם'. מובן הדבר למשכילים בחכמה דזה הוא החילוק וההפרש שבין שבת ליום טוב, דבשבת באין גדלות המוחין בגובהי מרומים שלא על ידי מעשינו, משא"כ ביום טוב באים על ידי מעשינו דוקא.

אך ביום הראשון של חג המצות הנה ידוע הוא ענין מעשה הנס הארת המוחין שלא על ידי מעשינו, ונעשה בנס גדלות קודם קטנות, וזה הוא הנס הגדול המופלא אפילו בגובהי מרומים בעולם האצילות. על כן נקרא הקרבן 'פסח' דרך דילוג וקפיצה... על כן נקרא בתורה היום ההוא 'שבת' - 'וספרתם לכם ממחרת השבת' (ויקרא כג), ובאת הקבלה בדברי התרגום ממחרת יומא טבא... על כן בכל מועדי ה' נאמר במוספין תוספת קדושת היום נאמר בו 'מקרא קודש יהיה לכם', היינו הקודש בא על ידי מעשיכם, והיינו לכם משלכם, משא"כ בפסח תוספות קדושת היום [המרומות במוספין] היא שלא על ידי מעשינו, כענין הארת שבת שהוא מתנה טובה.

הפסח הארה עליונה לי יום ראשון פה פסח חזקת

25. סידורו של שבת (ח"א שורש ז ענף ב. ר' חיים טירר מצ'רנוביץ, תלמיד ר' יחיאל מיכל מזלוטשוב. נפטר בצפת כ"ב בשנת תקע"ח. בעל 'באר מים חיים' על התורה) ...בצאת ישראל ממצרים והיו נפשותם משוקעים בין הקליפות מ"ט שערי טומאה, לכן הוצרכו לספור מ"ט ימי' לזכך עצמם ממידותיהם ותאוותיהם

הרעים... עד שנעשו נכונים לכללות קבלת התורה ביום החמישים. וכל זה היה 'ממחרת הפסח'.

אבל בליל ויום הראשון של פסח האיר האורה פתאום אל תוך הקליפות, וכהו עיניהם מראות באור הגדול ההוא, ויצאו כל הנשמות מהם בפעם אחד, וגם ישראל יצאו ממצרים ע"ז. ולכן ביום הראשון של פסח גומרין את ההלל ולא בשאר הימים, כי ביום הראשון היתה הישועה בתכלית השלמות והגדלות, כמו אח"כ ביום החמישים לספירה, ולכן בשניהם גומרין את ההלל. ואח"כ חזר הדבר לכמות שהיה, והוצרכו לזכך עצמם לקבלת התורה, כנ"ל.

צדדי ה' אצולת

26. ערוך השולחן (סי' תעג, כב. ר' יחיאל מיכל עפשטיין, רוסיה. נפטר בשנת תרס"ח) כשמסיים השואל 'מה נשתנה' מגלה הפת ומתחיל לומר 'עבדים היינו בקול ובהתפעלות ובשמחה ובחדוה.

ועיקר אמירת ההגדה הוא שע"י יציאת מצרים נשתעבדנו עד עולם לדורי דורות לה' ולתורתו ואנחנו עבדיו. וזהו מדין גמור, כי בן חורין אינו נקנה לעבד בעל כורחו. אבל מי שהיה עבד לאחד ולקחו אחר מבעליו לו לעבד - א"צ דעת העבד ונקנה לו בעל כורחו של העבד, כמבואר ביר"ד סי' רסז. ועתה כיון שהיינו עבדים לפרעה והקב"ה פדה אותנו מידו, ולכן בעל כורחנו אנחנו עבדיו. וזהו שאמר הכתוב (ויקרא כה) 'כי לי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים, עֲבָדֵי הִם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם [אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם]', כלומר 'כי לי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים' בעל כורחם שלא ברצונם, מפני שהוצאתים ממצרים שהיו שמה עבדים.

ולכן בכל דור ודור חייב לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, ונקנה לו להקב"ה לעבד עולם. ואינו רשאי לפרוק עול התורה מעל צווארו. ומביא ראיה מקרא (שמות יג) ד'בעבור זה עשה ה' לי' וגו', וזה קאי על כל דור ודור. ולפי שמי שירצה להתעקש יכול לומר דקאי רק על הדור שיצא ממצרים, כשאלת הרשע שאומר 'מה העבודה הזאת לכם', כלומר הלא אתם לא יצאתם ממצרים. ולזה מביא ראיה מקרא (דברים ו) ד'ואותנו הוציא משם' דמסיים 'לתת לנו את הארץ', והרי כל יוצאי מצרים מתו במדבר, אלא ודאי דאכל דור קאי. [וזהו שאמר רבא בגמרא (קטז ב) צריך לומר 'ואותנו הוציא משם', ודר"ק].

ריבוי סעודה לכבוד אצולתנו

27. משנה ברורה (סי' תקכט ס"ק יא)

איתא בעבודה-זרה דף ה' שתיקנו להרבות בסעודה ביום טוב הראשון של פסח [שה"צ: לפי שהוא יום גאולה וחירות] ובעצרת ובר"ה וביר"ט האחרון של חג.

מאת החל

28. שו"ע הרב (סי' תקכט. ר' שניאור זלמן מלאדי. נפטר בשנת תקע"ג)

ו... כל שבעת ימי הפסח, ושמנות ימי החג, וכן ביום טוב של עצרת - חייב אדם להיות שמח וטוב לב, הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים אליו. ושמחה זו היא מצות עשה מן התורה, שנא' 'ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך' וגו'.

ז. כיצד משמחן, הקטנים נותן להם קליות ואגוזים, והנשים קונה להם בגדים ותכשיטין כפי ממונו. והאנשים, בזמן שביהמ"ק היה קיים היו אוכלין בשר שלמים לשמחה. ועכשיו שאין ביהמ"ק קיים - אין יוצאים ידי חובת שמחה אלא ביין, שנא' 'ויין ישמח לבב אנוש'.

אבל בשר אין חובה לאכול עכשיו, כיון שאין לנו בשר שלמים. ומכל מקום מצוה יש באכילת בשר ביום טוב, כיון שנאמר בו שמחה. והואיל ואי אפשר לנו לשמוח בו בעיקר השמחה שהיא אכילת בשר שלמים, יש לנו לשמחו בשאר כל מיני שמחות.

לכן נהגו להרבות במיני מאכלים ביום טוב יותר מבשבת, שלא נאמר בה שמחה. וכן בגדי יום טוב צריכים להיות יותר טובים מבגדי שבת.

היאט הסאוכיט לחל - יקרי הצרק, שעה ליום יחסי!

שר"ת אבני נזר (או"ח סי' שלו. ר' אברהם בורנשטיין, אב"ד סוכוצ'וב.

חתן רמ"מ מקוצק. נפטר בשנת תר"ע)

ב"ה אור ליום א' מוצש"ק אחרי (אור ל"ג ניסן), תרמ"ו.

...יקרתו הגיעני ערב שבת בין השמשות. דבר אשר ביקש להשיב לו על איזה ספיקות במילי דפיסחא. אם כי הקשה לשאול, כי ימים אלו יקרי הערך שעה ליום יחשב. על כל זה לאשר ביקש מאוד להשיב לו להיות לו לעונג ושמחת יר"ט, לקחתי מעט פנאי.